

KUNNSKAPSGRUNNLAG

Regional strategi for kultur, reiseliv og opplevelser i Vestfold
2026-2033

Innhold

1.1. Premisser for utvikling.....	2
1.1.1 Endringer i befolkningssammensetningen (demografien).....	2
1.1.2 Digitalisert hverdag	3
1.1.3 Utvikling i offentlig og privat økonomi	3
1.1.4 Klimaendringer	4
1.2. Kunnskapsgrunnlag og utviklingstrekk	5
1.2.1 Utenforskap – utfordring nr. 1.....	5
1.2.2 Sosial ulikhet og livskvalitet.....	5
1.2.3 Livskvalitet og folkehelse.....	6
1.2.4 Inkludering i arbeidsliv og fritid	6
1.2.5 Utvikling i frivillighet	6
1.2.6 Kultur og stedsutvikling påvirker verdiskaping og klima	7
1.2.7 Usikre tider og beredskap	8
1.2.8 Bruk av kulturmiljø og natur	9
1.2.9 Økonomisk verdiskaping	9
1.2.10 Opplevelser	10
1.2.11 Kompetanse, opplæring og arbeidskraft.....	10
1.2.12 Markedsutvikling og prognoser for reiselivet mot 2030.....	11
1.2.13 Eksportpotensialet i Vestfold	11
1.2.14 Mobilitet som nøkkel til deltagelse og bærekraft	12

KUNNSKAPSGRUNNLAG OG UTVIKLINGSTREKK

Kunnskapsgrunnlag, utviklingstrekk og muligheter er organisert under temaer som er relevante i samfunnet, og i samfunnsutviklingen, i 2025.

Kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn for arbeidet med Vestfoldplanen er relevant også i arbeidet med strategi for kultur, reiseliv og opplevelser. [Kunnskap om Vestfold](#) som består av statistikk, kart, analyser og grafer er et dynamisk kunnskapsgrunnlag.

I forbindelse med strategiarbeidet har det blitt utarbeidet en oversikt over stortingsmeldinger, rapporter, analyser og statistikk som gjelder områdene reiseliv, kulturarv, bibliotek, kunst, kultur og idrett. Dette materialet ligger til grunn for de utviklingstrekk som skisseres.

Utviklingstrekkene er ikke uttømmende, men det presenteres noen trekk og trender som er nyttige og viktige å være kjent med når en ønsket retning for kommende åtte-års-periode skal operasjonaliseres.

Noen utviklingstrekk er premisser for det strategiske arbeidet. Med det menes utviklingstrekk som i liten grad kan påvirkes, men som må tas hensyn til, og som danner et grunnlag for måloppnåelse og mulighet for å gjennomføre tiltak. De utviklingstrekkene som i liten grad kan påvirkes presenteres først.

1.1. Premisser for utvikling

1.1.1 Endringer i befolkningssammensetningen (demografien)

Befolkningen i Vestfold har økt med 8 prosent de siste ti årene, hovedsakelig som følge av innvandring og tilflytting fra andre fylker. Samtidig viser prognoser at andelen innbyggere over 70 år vil øke fra 15 prosent i 2023 til 24 prosent i 2050, mens fødselstallene er rekordlave. Dette innebærer at samfunnets fellesressurser må brukes og prioriteres på nye måter. Den eldre befolkningen vil utgjøre en stadig større andel, mens det blir viktig å engasjere den yngre generasjonen – både for å sikre fremtidig samfunnsdeltagelse og for å motvirke utenforskap blant unge.

Økningen i andelen eldre vil også innebære at andelen yrkesaktive i befolkningen gradvis blir lavere. Det vil redusere tilgangen på arbeidskraft. Hele Europa vil ha den samme utfordringen, noe som vil øke konkurransen om arbeidskraft mellom land og næringer.

Den aldrende befolkningen en voksende og kjøpesterk målgruppe. Med fleksibel reisetid og interesse for komfort, kvalitet og innholdsrike opplevelser, har denne gruppen stort potensial for verdiskaping og utvikling av nye tilbud.

-

1.1.2 Digitalisert hverdag

Teknologi er en integrert del av hvordan vi planlegger, opplever og deler reiser og kulturaktiviteter. Digitale verktøy brukes til å spore fysisk aktivitet, forbedre prestasjoner og øke sikkerheten. Bildevennlige opplevelser tiltrekker seg stadig flere besøkende.

Digitalisering påvirker bibliotekenes tjenester og kulturminneforvaltningen. Og det bidrar til utvikling av nye formidlingsformer, publikumsopplevelser og forretningsmodeller. Nasjonal reiselivsstrategi understreker at digital tilstedeværelse og brukervennlige løsninger er avgjørende for å lykkes med å tiltrekke seg publikum og besøkende.

Kunstig intelligens (KI) er i ferd med å endre grunn vilkårene for både kultursektoren og reiselivsnæringen. KI åpner for nye muligheter samtidig som den reiser viktige og dels vanskelige spørsmål. Innen kultur brukes KI til å skape og formidle innhold på nye måter – fra generering av kunst og musikk til interaktive museumsopplevelser og digital tilgjengeliggjøring av kulturarv. Dette utfordrer etablerte forestillinger om kreativitet, eierskap og kunstnerisk integritet. Samtidig gir KI kraftige verktøy for analyse, personalisering og effektivisering.

Denne utviklingen stiller krav til digital kompetanse og innovasjon i kultur og reiseliv, både om det vi vet og om det vi ikke vet.

1.1.3 Utvikling i offentlig og privat økonomi

Globale endringer de siste årene, har presset prisnivået i Norge opp. Økte kostnader og strammere offentlige rammer har skapt utfordringer for kunst- og kulturproduksjon, med direkte konsekvenser for tjenester som Den kulturelle skolesekken og kunst i offentlige rom. Mange enkeltindivider og familier har fått dårligere råd, noe som påvirker reiseaktivitet og deltagelse i aktiviteter.

Både i kulturlivet og reiselivsnæringen er det mange små enheter som er sårbare for økonomiske svingninger.

Kultur og reiseliv representerer et potensial for verdiskaping og samfunnsutvikling. Når disse sektorene utvikles i samspill, kan de skape nye inntektsstrømmer, styrke lokal identitet og bidra til sosial inkludering. Strategisk satsing på kultur og reiseliv som integrerte og likeverdige sektorer vil bidra til å møte økonomiske utfordringer, samtidig som man styrker kunstnerisk mangfold, demokratisk deltagelse og regional attraktivitet.

Kommunenes utfordringer med økt bruk av midler til helsetjenester og sosiale støtteordninger utfordrer kultur- og næringsdelen av budsjettene.

1.1.4 Klimaendringer

Klimaendringene med mer ekstremvær, stigende havnivå og økt fare for stormflo, nedbør og overvann truer både arkeologiske funn, fredede bygninger og verdifulle kulturmiljøer. Dette har gitt klimatilpasning en tydeligere plass i kulturminneforvaltningen.

I Vestfold er den svekkede miljøtilstanden i Oslofjorden en særlig utfordring. Vestfoldkysten og skjærgården er blant fylkets viktigste reiselivsattraksjoner og rekreasjonsområder, samtidig som de rommer sentrale deler av regionens historie – fra festningsverkene i Stavern og Horten til fiske og hvalfangst. Kystområdene har vært viktige for mennesker helt siden steinalderen, og har i nyere tid fått økt betydning som reisemål og arena for opplevelsesbasert næring.

Klimaendringer påvirker økosystemene og skaper utfordringer for arealforvaltningen. Kulturminner og kulturmiljøer i utsatte kystområder står i fare for å gå tapt. Økte temperaturer fører også til raskere gjengroing av kulturlandskapet, noe som truer naturverdier og historiske spor.

Kultur og reiseliv er tett knyttet til landskap og historie, og står i en særstilling når det gjelder å formidle verdier, identitet og tilhørighet. Å ta vare på kulturmiljøene og tilpasse oss et endret klima er avgjørende for å sikre fremtidens opplevelser, kunnskap og fortellinger.

Coolcation-trenden, der reisende søker kjøligere destinasjoner for å unnsnippe ekstrem varme, gir Norge og regioner som Vestfold et konkurransefortrinn i et klima i endring.

Merket for bærekraftig reisemål og reisemålsledelse i Vestfold

Vestfold tok i 2025 i bruk Merket for bærekraftig reisemål, en nasjonal sertifiseringsordning utviklet av Innovasjon Norge og godkjent av Global Sustainable Tourism Council (GSTC). Merket stiller strenge krav til systematisk arbeid med miljø, klima, lokal verdiskaping, kultur og samfunnsansvar, og fungerer som et operativt styringssystem for reisemål som ønsker å utvikle seg i tråd med bærekraftsmålene. Ordningen krever etablerte styringsstrukturer, medvirkning fra næring, offentlig sektor og lokalsamfunn, samt målbare indikatorer og dokumentasjon av resultater.

Innovasjon Norges ti prinsipper for bærekraftig reiseliv ligger til grunn for merkeordningen

Som en del av merkearbeidet er det etablert en regional reisemålsledelse i Vestfold, bestående av representanter fra kommunene, Vestfold fylkeskommune og Visit Vestfold. Gruppen skal utvides med aktører fra næringsliv og frivillig sektor. Reisemålsledelsen har ansvar for å utarbeide og følge opp en besøksstrategi, koordinere innsats mellom aktører og sikre at utviklingen av reiselivet skjer på en balansert og langsiktig måte. Dette gir kommunene et forpliktende rammeverk for å prioritere bærekraftsmål, synliggjøre lokal nytteverdi og bygge troverdighet i markedet. For å lykkes med en helhetlig og bærekraftig utvikling av økt besøk i Vestfold, blir det viktig å koble reiseliv med friluftsliv, kultur og kulturarv, samt transportsektoren og regionens matsatsing. Disse områdene utgjør både sentrale fellesgoder og strategiske innsatsfelt, og bidrar til opplevelsesverdi, lokal identitet, tilgjengelighet og grønn omstilling

1.2. Kunnskapsgrunnlag og utviklingstrekk

1.2.1 Utenforskap – utfordring nr. 1

Utenforskap er en av de mest presserende samfunnsutfordringene i Vestfold. Økende lavinntekt, sosial isolasjon og begrenset tilgang til kultur- og fritidstilbud påvirker både livskvalitet og muligheten for deltagelse. Særlig utenforskapet blant unge anses som kritisk. Gjennom Vestfoldplanen har politikerne slått fast at dette er samfunnsutfordring nummer én.

Det er avgjørende å skape flere inkluderende arenaer der mennesker kan delta som frivillige, publikum, besøkende eller utøvende amatører. Dette styrker både fellesskapet og den enkeltes livskvalitet, helse og tilhørighet – og bidrar til sosial og kulturell verdiskaping.

Personer med flukt- eller migrasjonsbakgrunn og andre som står langt fra arbeidsliv og samfunnsdeltagelse, er ofte overrepresentert i statistikker knyttet til utenforskap, arbeidsledighet, trangboddhet og vedvarende lavinntekt. Det er behov for åpne og tilgjengelige møteplasser der flere har en reell mulighet til å delta og bidra.

1.2.2 Sosial ulikhet og livskvalitet

Andelen unge som vokser opp i lavinntektsfamilier har økt i alle Vestfold-kommuner de siste ti årene. Samtidig opplever flere eldre ensomhet og redusert helse etter endt arbeidsliv. For personer med funksjonsvariasjoner kan manglende universell utforming og utilgjengelige tilbud ytterligere forsterke ekskludering. Dette bidrar til at stadig flere innbyggere står utenfor kulturlivet, reiselivet og de mest kostbare idrettsaktivitetene.

Økonomi er én barriere, men ikke den eneste. I [Ungfritidsundersøkelsen fra 2024](#), gjennomført blant barne- og ungdomsorganisasjoner, svarte 69 prosent at manglende informasjon og kjennskap til fritidstilbud er en viktig årsak til at unge ikke deltar. Undersøkelsen konkluderer med at informasjon er den største barrieren, etterfulgt av manglende transport og økonomi. Andre faktorer som tid, språk og følelsen av å ikke passe inn kommer deretter.

Det er store og økende sosiale forskjeller i aktivitetsnivå. Personer med høy sosioøkonomisk bakgrunn er mer fysisk aktive enn de med lavere inntekt og utdanning. For å motvirke utenforskap og fremme folkehelse, livskvalitet og fellesskap, må kultur- og reiselivstilbud utvikles med lav terskel, bred tilgjengelighet og inkluderende formidling.

1.2.3 Livskvalitet og folkehelse

De største folkehelseutfordringene i Vestfold er knyttet til sosial ulikhet i helse. Mange innbyggere er i dag lite fysisk aktive, og tilbringer store deler av dagen stillesittende. Det er bekymringsfullt at stadig færre er tilstrekkelig aktive til å møte helsemyndighetenes anbefalinger. Blant voksne tilfredsstiller om lag tre av fire minimumsanbefalingene på 150 til 300 minutter per uke. For barn er anbefalingen 60 minutter daglig.

I tillegg til fysisk aktivitet har kultur en dokumentert positiv effekt på helse. Rapporten [Kulturfeltets plass i samfunnsutviklinga](#) viser at kultur kan styrke kognitiv helse, innlæringsevne og evnen til å bearbeide informasjon. Kultur, og særlig musikk, har også vist seg å ha stressreducerende effekt.

Kulturtilbud og møteplasser kan derfor spille en viktig rolle i folkehelsearbeidet – både som arenaer for aktivitet, sosial kontakt og mental stimulans, og som virkemidler for å utjevne sosiale forskjeller i helse. Å møtes uformelt utenfor hjemmet er ingen ny idé – det har vært sentralt for fellesskap helt siden bålet var det viktigste samlingspunktet for landsbyen. Begrepet «det tredje stedet» ble aktualisert i 2025 med nytgivelsen av Ray Oldenburgs bok. Medforfatter Karen Christensen mener slike steder er viktige for demokrati, sivil engasjement og som motvekt til ensomhet og polarisering.

1.2.4 Inkludering i arbeidsliv og fritid

Et inkluderende arbeidsliv er en nøkkel til økt samfunnsdeltagelse og sosial bærekraft. En jobb gir økonomisk trygghet, men også tilhørighet, mening og mulighet til å bidra. For kultur- og reiselivsnæringene, som ofte preges av sesongvariasjoner og mangfoldige arbeidsoppgaver, ligger det et stort potensial i å åpne for bredere rekruttering og tilrettelegging. Å inkludere personer med ulike funksjonsevne, bakgrunn og livssituasjon, styrker både arbeidsmiljøet og næringens evne til å møte et mangfoldig publikum. Strategisk satsing på inkluderende arbeidsliv kan dermed bidra til verdiskaping, innovasjon og et mer robust reiseliv og kulturliv i regionen.

20% av befolkningen har en form for funksjonsvariasjon. For å inkludere flere i fellesskapet, og bidra til å gi alle muligheter for god livskvalitet gjennom opplevelser og sosiale møteplasser, er universell utforming en forutsetning. Dette gjelder på arrangementer, i idretts- og kulturbygg, kulturmiljøer, i friluftslivet og der folk reiser og opplever. Tilrettelegging for at flere kan delta vil bidra til økt besøk.

Universell utforming er et verktøy for å inkludere på en måte der hovedløsningen passer alle. Dersom bærekraftsmålene skal nås skal ingen bli holdt utenfor. Ved å tenke at man rigger, utvikler eller informerer på en sann måte at alle kan bli med, så vil flere få mulighet. Noen løsninger kan være kostbare, men mange handler mer om kunnskap enn om kroner. I kultur og reiseliv kan det handle om rullestolvennlighet, informasjon på flere språk eller å huske å bruke mikrofon.

1.2.5 Utvikling i frivillighet

Frivilligheten er en nøkkelressurs i samfunnet. Frivillige organisasjoner er en arena for samfunnsdeltagelse og en viktig arena for å lære, erfare og utøve demokrati. Frivilligheten gir et betydelig bidrag til å utjevne sosiale forskjeller og til inkludering i befolkningen. Over 60% av den norske befolkningen oppgir i en undersøkelse fra frivillighet Norge at de har deltatt i frivillig arbeid de siste 12 måneder. Idretten er den kategorien av organisasjoner som engasjerer flest. Vi finner frivillige som merker stier, som jobber på festivaler, ivaretar kulturmiljøer, trener skigruppa og som bidrar til at demenskooret kan møtes til faste øvinger. Kulturarven ivaretas i stor grad gjennom frivillig innsats, og der har det blitt større fokus på brukermedvirkning og lokal forankring der innbyggernes kunnskap og engasjement trekkes inn i beslutningsprosessene

Norge er på verdenstoppen når det gjelder frivillig deltagelse og arbeid. Trenden er mer engasjement av kortvarig karakter, og det har blitt vanskeligere å rekruttere til organisasjonsbygging og -arbeid. Dette utløser et behov for å ansette administratorer i lag og foreninger, noe som innebærer en profesjonalisering av frivilligheten.

Barn og unge deltar i stor grad i fritidsaktiviteter, med et markant frafall utover ungdomstiden. Deltagelsen i frivillig arbeid tar seg opp igjen for voksne til slutten av 40-åra mens de har barn i fritidsaktiviteter, før deltagelsen faller på nytt. Til slutt øker deltagelsen igjen for de over 70 år. Det er en betydelig sosial ulikhet i hvem som deltar, både blant barn, unge og voksne.

Nasjonale myndigheter har gjennom [Frivillighetsmeldingen \(2019\)](#), [kulturfrivillighetsstrategien](#) og regionale kulturfond økt fokuset på kulturfrivillighet. Et utviklingstrekk er økningen i aktiviteter rettet mot den voksende eldre befolkningen, som for eksempel seniorteater, seniordans, demenskor og tilsvarende kulturtilbud.

For å møte den demografiske utviklinga kan frivilligheten tilby aktiviteter for eldre eller seniorer. Men minst like viktig er det å huske på at mange seniorer er en betydelig ressurs for frivilligheten. En undersøkelse gjennomført av Frivillighet Norge viser at frivilligheten er oppmerksomme på den ressursen seniorer er. Mange av organisasjonene svarer at de allerede har mange seniorer i medlemsgruppa, og opplever at seniorer ofte oppsøker frivilligheten. Utfordringen flere organisasjoner peker på er å rekruttere de som er yngre.

I rapporten [Kunnskap om frivillighet i Vestfold og Telemark fra 2022](#) kommer det frem at de frivillige organisasjonene i Vestfold og Telemark samarbeider mest og best med egne medlemsorganisasjoner og andre frivillige organisasjoner. Men de ønsker et tettere samarbeid med andre aktører og spesielt fylkeskommunen. Frivilligheten i fylket ønsker at fylkeskommunen bør ta en aktiv rolle når det gjelder demokrati og medvirkning, samarbeid og møteplasser, kompetanseheving og inkludering og integrering.

1.2.6 Kultur og stedsutvikling påvirker verdiskaping og klima

Kultur er en bærende kraft i lokalsamfunn og spiller, sammen med reiselivet, en sentral rolle i å styrke både bostedsattraktivitet og besøksopplevelser. Utvikling av byer og tettsteder er bærekraftig både sosialt og miljømessig. Gjennom målrettede kulturtiltak og opplevelsesbasert utvikling kan strategien bidra til at flere får lyst til å besøke Vestfolds byer og tettsteder, og samtidig gjøre regionen mer attraktiv som reisemål. Bærekraftig stedsutvikling der kultur, historie og natur inngår som ressurser, gir et solid fundament for reiselivsnæringen og skaper verdier som kommer både lokalbefolkning og besøkende til gode.

I [Meld. St. 35 \(2012–2013\) Framtid med fotfeste](#), slås det fast at kulturminner og kulturmiljøer skal brukes aktivt i utviklingen av levende lokalsamfunn. Også et urbant friluftsliv som grøntområder, en bålpanne eller tilgang på å leie en kajakk, gir styrket sosial og miljømessig bærekraft. Å samle aktiviteter der det er et godt utbygd tilbud, vil bidra til å øke verdiskapningen gjennom ringvirkninger ved bruk av andre attraksjoner.

Flere tiltak kan settes i verk som oppfølging av mål i denne strategien, mens arealdisponeringene vil behandles i Regional plan for bærekraftig arealpolitikk (RPBA). Bærekraftig lokalisering er sentralt i RPBA. Det betyr at utbygging, tilbud og aktiviteter bør samles i byer og tettsteder slik at en større andel av befolkningen får tilgang til kultur og opplevelser, samtidig som transportbehovet reduseres.

Stedsutvikling er et strategisk virkemiddel for å bidra til å løse noen av de store samfunnsutfordringen.

1.2.7 Usikre tider og beredskap

Kulturberedskap, demokratiberedskap og ytringsberedskap er eksempler på nye ord som har blitt en del av den offentlige samtalen den siste tiden.

Krig og konflikt påvirker både samfunn, næringsliv og enkeltmennesker. I usikre tider, ses beredskap i et bredt perspektiv, og inkluderer vern om demokrati, ytringsfrihet og fellesskap. EU-rapporten [Culture and Democracy: the evidence](#) fra 2023, dokumenterer at kunst og kultur må forstås som samfunnskritisk infrastruktur og en forutsetning for demokrati.

[Totalberedskapsmeldinga](#) som kom i 2024 peker på at «En kultursektor som fungerer så normalt som mulig i en krisetid vil være et viktig ledd i nasjonens totalberedskap og befolkningens evne til utholdenhet, opprettholdelse av mental helse og kampmoral. I krisetid vil dette kunne være avgjørende for hvordan nasjonen som helhet står igjennom en krise» Det handler om å styrke den sosiale kapitalen som er en forutsetning for at et samfunn kan henge sammen. Kultur gir identitet, og det bidrar til samhold i usikre tider.

I [Totalberedskapsmeldingen](#) står det videre at:

«Tilgang til uavhengige medier, kunst og kulturuttrykk, idrett- og fritidsaktiviteter kan gi mening i vanskelige tider og en følelse av tilhørighet, identitet og håp.» Frivilligheten, bibliotekene, arkivene, kulturinstitusjonene og det frie kunst- og kulturlivet innenfor alle kunstfelt er komponenter i befolkningens mulighet og evne til å være opplyst og kritisk tenkende, finne mening og innsikt i tilværelsen, og være åpne og søkende for løsninger og muligheter. Dette stiller beredskapskrav til kulturinstitusjonene på en ny måte, og vil være av betydning for hvordan de innretter seg og prioriterer innsats.

Kulturminner er like sårbare for kriser som andre bygninger og gjenstander, men representerer verdier som ikke kan måles i penger. Når slike minner skades eller går tapt, forsvinner unike og uerstattelige deler av vår historie og identitet. I krisesituasjoner prioriteres ofte liv og økonomiske verdier, men også kulturminner trenger en gjennomtenkt beredskap.

Demokrati og ytringsfrihet under press

Demokratiet svekkes mange steder i verden, og antallet demokratiske land går ned. Selv om trenden foreløpig er størst globalt, så ser vi også i Norge en mer polarisert debatt. Høsten 2025 la Regjeringen frem en nasjonal strategi: [Ytringsberedskap – Nasjonal strategi for eit ope og opplyst offentleg ordskifte](#). Den viser til at ytringsfriheten står sterkt i Norge, men at denne privilegerte posisjon ikke er noe vi må ta for gitt. Strategien handler ikke om å kontrollere ordskiftet, men om å styrke det. Ikke om å avgrense ytringsrommet, men om å gjøre det mer åpent, mer tilgjengelig og mer inkluderende.

En forutsetning for demokratisk deltagelse er evnen til å forstå, vurdere og delta i samfunnsdebatten. Lesekompetanse, kritisk tenkning og evne til å orientere seg i et komplekst informasjonslandskap er avgjørende. Når leseferdighetene blant barn går ned, kan det få samfunnskritiske konsekvenser.

Kulturarenaer som bibliotek og museer spiller en viktig rolle i å motvirke dette gjennom tilgjengelig kunnskap, inkluderende møteplasser og formidling.

Rapporten [Kulturfeltets plass i samfunnsutviklingen](#) viser til at det er en sammenheng mellom demokrati og kulturell deltagelse. For eksempel å delta på konserter, teaterforestillinger, kunstutstillinger eller å være aktiv i kulturelle organisasjoner, kan fremme en følelse av fellesskap, samfunnsengasjement og personlig ansvar. Kulturell ytringsfrihet og uttrykk er viktig i et demokrati. Rapporten peker på at kulturell deltagelse i frivillighet og kulturaktiviteter, særlig blant innvandrere, øker sannsynligheten for politisk engasjement og valgdeltagelse.

Frivilligheten er en arena for utøvelse av demokrati. Innvandrere fra land hvor tilliten til myndighetene er lav, er en gruppe det er viktig å prioritere i arbeidet med å styrke forståelsen av demokratiet.

Det kan her være verdt å peke på at en viktig begrunnelse for den nasjonale kulturpolitikken er demokratiaspektet. Dette er forankret i grunnlovens §100 om ytringsfrihet. Kunstneriske uttrykk er ytringer, samtidig som arenaer for kunst utgjør en del av infrastrukturen for ytringsfrihet, kunnskapsutvikling og debatt. Utøvelsen av den frie kunsten er ytringsfrihet i praksis.

1.2.8 Bruk av kulturmiljø og natur

Norge har en lang tradisjon for friluftsliv og for å bruke naturen som ressurs. I Vestfold står kystnære aktiviteter som bading, padling og turgåing sterkt, og det er økende interesse for tradisjonelle friluftaktiviteter som fiske, høsting og jakt. Dette henger sammen med tidsaktuelle trender som matsikkerhet og ønsket om ekte, kortreist mat.

Bevaring og bruk av kulturmiljøer er viktig både for nåtid og framtid. [Meld. St. 16 \(2019–2020\) Nye mål i kulturmiljøpolitikken](#) understreker at kulturmiljøer og friluftsområder er avgjørende for å styrke kulturell identitet, tilhørighet og kunnskapsgrunnlag. De er også viktige ressurser for lokal verdiskaping og opplevelseskvalitet. Riksantikvarens klimastrategi viser til at vern og ombruk av eksisterende kulturmiljøer og landskap er et klimatiltak, ved at det reduserer ressursbruk og klimagassutslipp. De er også viktige ressurser for lokal verdiskaping og opplevelseskvalitet, og er selve kjernen i regionens reiseliv. Skjærgården, kulturminner, friluftsområder og kystlandskap er åpne og tilgjengelige for alle, fellesgoder som kan benyttes av mange samtidig uten å miste verdi. Disse godene er sårbare for overbelastning, slitasje og klimaendringer ved økt besøk.

Natur- og kulturbaserte fellesgoder må forvaltes med langsiktig perspektiv. Tålegrenseanalyse, besøksbidrag og besøksforvaltning er eksempler på verktøy for å balansere bruk og vern. Strategisk lokalisering av aktiviteter, god informasjon og involvering av lokalsamfunn er viktige for å sikre at natur og kulturmiljøer kan brukes på en måte som tåles over tid.

Et utviklingstrekk er det regenerative perspektivet der kulturmiljøer og natur ikke bare bevares, men fornyes, styrkes og får økt verdi gjennom bruk. I kulturminneforvaltning, reiseliv og friluftsliv vil dette perspektivet tillegges større vekt i årene som kommer.

Flere tiltak kan settes i verk som oppfølging av mål i denne strategien, mens arealdisponeringene vil behandles i Regional plan for bærekraftig arealpolitikk.

1.2.9 Økonomisk verdiskaping

Kultur- og reiselivsnæringene utgjør til sammen en betydelig del av den økonomiske verdiskapingen i Vestfold. Kultur- og kreative næringer står for 8,9 % av alle virksomheter i fylket, og har et stort vekstpotensial. Spesielt film og spillutvikling er næringer med vekstpotensial.

Reiselivet i Vestfold utgjør en betydelig del av regionens økonomi og sysselsetting, med et samlet forbruk fra tilreisende på over 4,3 milliarder kroner og en verdiskaping på 3,1 milliarder kroner. Dette genererer 7160 arbeidsplasser, og utgjør 4 % av verdiskapingen og 79 % av sysselsettingen i hele næringslivet i fylket ([Menon Economics, 2025](#)).

Arrangementer og kulturtilbud i Vestfold skaper betydelige økonomiske ringvirkninger. En analyse fra Opinion (2025) viser at festivaler og konserter som Foynhagen og Slottsfjell, sammen med hotellgjester, genererer en samlet omsetning på over 500 millioner kroner. Forbruket fordeler seg på overnatting, servering, handel og transport, og bidrar til lokal verdiskaping i hele regionen. Undersøkelsen viser også at

to av tre besøkende kommer med venneflokk, og over halvparten overnatter i forbindelse med besøket, med et gjennomsnittlig forbruk på flere tusen kroner per person. Tallene understreker at kultur og reiseliv ikke bare har stor betydning for omdømme og attraktivitet, men også for økonomisk utvikling og arbeidsplasser i Vestfold.

Ved å se kultur, kreative næringer og reiseliv i sammenheng som drivkrefter i regional utvikling, kan man styrke både økonomisk verdiskaping og steders attraktivitet. I tillegg er det et kjent utviklingstrekk at utvidelse av sesongen for reiseliv og opplevelser gir økt lønnsomhet og mer stabile arbeidsplasser.

1.2.10 Opplevelser

De tre viktigste ressursene for å skape attraktive opplevelser i Vestfold er natur, kultur og mat der det er et potensiale for verdiskaping. En fersk rapport fra [NHO Reiseliv og Menon Economics \(juni 2025\)](#) viser at måltidsopplevelser er blitt en viktig driver i norsk reiseliv. Serveringsbransjen i Norge omsatte i 2023 for hele 71 milliarder kroner, og sysselsatte rundt 83 000 personer. Rapporten fremhever at bl.a. Tønsberg ligger i teten for vekst, særlig innen måltidsturisme.

Tall fra Menon Economics viser at Vestfold har lav verdiskaping knyttet til aktiviteter og opplevelser sammenlignet med andre regioner. Når vi vet at opplevelser setter folk i bevegelse og motiverer til reise, opphold og gjenbesøk, blir det strategisk viktig å utvikle nye og attraktive tilbud. Utvikling av opplevelser er et virkemiddel for å styrke kultur og reiseliv, og en nøkkel til lokal verdiskaping, arbeidsplasser og identitet.

Opplevelsesbasert turisme blir stadig viktigere. Innsikt fra Innovasjon Norge viser at reisende i økende grad etterspør autentiske, meningsfulle og bærekraftige opplevelser knyttet til mat, natur og kultur. Dette samsvarer med nasjonale og internasjonale trender. Nasjonal reiselivsstrategi peker på behovet for å utvikle nyskapende kulturopplevelser og mat- og måltidsopplevelser som en sentral del av fremtidens reiseliv. Innendørs kulturopplevelser, og mat- og måltidsopplevelser er ikke sesongavhengige, og det tiltrekker seg en gruppe besøkende som legger igjen mye penger.

For å få dette til, vil en tettere kopling mellom kultur og reiseliv i Vestfold bli viktig. Gjennom å se kultur og reiseliv som deler av samme økosystem, kan Vestfold utvikle opplevelser som er bærekraftige, attraktive og identitetsskapende.

1.2.11 Kompetanse, opplæring og arbeidskraft

Arbeidsdeltagelse har positive effekter – både økonomiske og sosiale og helsemessige.

Vestfold har landets høyeste andel unge som står utenfor utdanning og arbeidsliv. Samtidig ser vi at økende utenforskap og demografiske endringer gjør tilgangen på kvalifisert arbeidskraft til en utfordring for regionen, som kommer til å øke. [Menon Economist](#) viser at antall ansatte i reiselivsnæringen ikke vil vokse i takt med omsetningsøkningen de neste årene, som følge av produktivitetsvekst og knapphet på arbeidskraft.

Det er mangel på arbeidskraft, særlig innen service og matopplevelser. Det er behov for kompetanse innen gjestebehandling, kommunikasjon, kulturformidling og opplevelsesdesign, ferdigheter som krever både praktisk erfaring og evne til å skape gode opplevelser for ulike målgrupper.

Rapporten [Kulturens plass i samfunnsutviklinga](#) viser til forskning som sier at kultur har en positiv effekt på menneskers innovasjonsevne i arbeidslivet da det stimulerer kreativitet og samarbeid, egenskaper som er etterspurt i arbeidslivet.

Tidlig arbeidserfaring som en sommerjobb eller deltidsjobb, har stor betydning for unges tilknytning til arbeidslivet senere. Mange unge har sin første jobb i reiselivsrelatert arbeid.

1.2.12 Markedsutvikling og prognoser for reiselivet mot 2030

Menons rapport «*Norsk reiseliv mot 2030*» viser at reiselivsnæringen i Norge står foran en betydelig vekst frem mot 2030. Den samlede omsetningen er forventet å øke fra 250 milliarder kroner i 2023 til 330 milliarder kroner i 2030, målt i faste 2023-kroner. Dette innebærer en vekst på 48 prosent fra 2019-nivået.

Rapporten viser videre at veksten vil være særlig sterk innen natur- og kulturbaserte opplevelser og serveringstjenester, men også transport og overnatting vil oppleve betydelig vekst. Eksportinntektene fra reiselivet er forventet å øke med hele 67 prosent fra 2019 til 2030, og vil utgjøre 66 milliarder kroner i 2030. I Vestfold forventes det en økonomisk vekst i reiselivet på 4% årlig frem mot 2030 ifølge [Menon Economics \(2025\)](#)

1.2.13 Eksportpotensialet i Vestfold

Vestfold har et særlig potensial for å øke sin eksportandel innen kultur og reiseliv, takket være sin strategiske beliggenhet med direkte tilgang til etablerte reisestrømmer fra Tyskland, Danmark, Nederland og Sverige. Regionen har allerede god infrastruktur for grønn mobilitet – med jernbane, havner og Norges tredje største internasjonale flyplass – og inngår i et europeisk transportnettverk som styrkes gjennom EUs satsing på tog.

Reiseliv er utpekt som én av fem prioriterte næringer i regjeringens eksportreform *Hele Norge eksporterer*, som har som mål å øke norsk eksport utenom olje og gass med 50 prosent innen 2030. Kultur- og reiselivseksport innebærer at utenlandske gjester legger igjen penger i Vestfold gjennom kjøp av tjenester og opplevelser.

I den tidligere regionale reiselivsstrategien (2022-2030) var økt eksportandel et uttalt mål, med ambisjon om 10–40 % vekst innen 2030 – samtidig som klimaavtrykket reduseres. For å lykkes med dette kreves det videre satsing på bærekraftige reisereformer, sesongutvikling og kulturbaserte opplevelser.

Segmenteringsundersøkelsen fra Innovasjon Norge viser at *aktive naturelskere* og *kulturelle oppdagere* er blant de mest verdifulle målgruppene. De har høy betalingsvilje, lang oppholdstid og stor interesse for bærekraftige og lokale tilbud – og nettopp disse turistene er det Vestfold bør tiltrekke seg. Vestfolds styrker – som Færder nasjonalpark, kystkultur, festivaler, lokalmat og historiske steder – matcher godt med motivasjonen til disse segmentene.

Ved å rette innsatsen mot disse målgruppene kan vi skape etterspørsel gjennom hele året, noe som igjen bidrar til helårlige arbeidsplasser og mer bærekraftig verdiskaping.

MICE-markedet – som står for *Meetings, Incentives, Conferences and Exhibitions* – omfatter forretningsreisende og organisasjoner som arrangerer møter, insentivreiser, konferanser og messer. Dette segmentet er ofte preget av høy betalingsvilje, profesjonell planlegging og krav til kvalitet, og gir betydelig verdiskaping per gjest. MICE-turister har gjerne kortere oppholdstid, men bruker mer penger per døgn enn fritidsreisende, og bidrar til helårsturisme ved at mange arrangementer skjer utenfor høysesong.

For Vestfold representerer MICE-markedet en strategisk mulighet, særlig med regionens nærhet til Oslo, god infrastruktur og attraktive kyst- og bymiljøer. Byer som Tønsberg og Sandefjord har allerede konferansefasiliteter, og med videre utvikling av bærekraftige møteplasser, lokalmat og kulturprogram kan Vestfold posisjonere seg som et attraktivt valg for nasjonale og internasjonale MICE-arrangementer.

1.2.14 Mobilitet som nøkkel til deltagelse og bærekraft

Mobilitet er viktig for samfunnsdeltagelse, opplevelser og verdiskaping. Derfor er det viktig å legge til rette for at innbyggere og besøkende enkelt kan komme seg til kulturarener, friluftsområder, arrangementer og attraksjoner uavhengig av alder, funksjonsevne eller bosted. Med de utfordringene som kommer når det gjelder arbeidskraft, vil muligheten for å kunne reise enkelt for å komme på jobb bli ennå viktigere. Særlig for unge arbeidstakere som ofte ikke har tilgang til bil, og d unge er det mange av i reiselivet. Et godt og tilgjengelig kollektivtilbud er nødvendig for at flere skal kunne delta i arbeidslivet, og for at kultur- og reiselivsnæringene skal kunne rekruttere og beholde arbeidskraft.

Transportsektoren er den største kilden til klimagassutslipp i Vestfold. For å redusere utslipp og samtidig styrke regionens attraktivitet som reisemål og kulturfylke, må det satses på grønne, smarte og sømløse mobilitetsløsninger. Dette gjelder i særlig stor grad ved en satsning i internasjonale markeder. Dette inkluderer bedre kollektivtilbud, tilrettelegging for gange og sykkel, bruk av elbil og elbåt, og digitale reiseplanleggere som gjør det enkelt å velge klimavennlige alternativer.

Et konkret eksempel på inkluderende mobilitet er fylkeskommunens støtte til ikke-kommersielle båtruter i skjærgården. Disse gir innbyggere og besøkende uten egen båt mulighet til å oppleve kystlandskapet og delta i friluftsliv og kulturopplevelser langs kysten. Dette styrker både tilgjengelighet, folkehelse og lokal verdiskaping, og er et viktig virkemiddel for å gjøre natur- og kulturbaserte fellesgoder tilgjengelige for alle.

God samordning mellom kultursektoren, reiselivsnæringen og transportaktører er viktig for å utvikle helhetlige løsninger.

Vestfold
FYLKESKOMMUNE

vestfoldfylke.no

Postadresse:

Postboks 1213 Trudvang
3105 Tønsberg

Besøksadresse:

Svend Foyns gate 9
3126 Tønsberg

Tlf. 33 34 40 00
post@vestfoldfylke.no

